

ВІДГУК

***офіційного опонента кандидата економічних наук, доцента
Шматковської Тетяни Олександрівни на дисертаційну роботу
Лозінської Любові Дмитрівни на тему: «Економічний потенціал
підприємств сільських територіальних громад», подану на здобуття
ступеня доктора філософії в галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові
науки» за спеціальністю 051 «Економіка»***

Актуальність теми дисертаційного дослідження

Питання розвитку економічного потенціалу підприємств сільських територіальних громад набувають все більшого значення, адже за результатами бюджетної децентралізації та реформ місцевого самоврядування сільські територіальні громади характеризуються зростанням власних ресурсів та набуттям більших повноважень щодо безпосереднього розпорядження ними в умовах децентралізації.

Зміни у місцевому самоврядуванні, що нині відбуваються у зв'язку із адміністративно-територіальною реформою, надали поштовх територіальним громадам суттєво підвищити власний економічний потенціал та сформували передумови щодо його посилення для розташованих в них підприємств.

Вважаємо, що вдалий вибір моделі взаємодії бізнес-структур та сільських територіальних громад з метою розвитку економічного потенціалу підприємств є одним із найважливіших завдань як у найближчій, так і у віддаленій перспективі.

У сформованих умовах та виходячи із реалій сучасності необхідно враховувати, що малий та середній бізнес більш інтенсивно набуває розвитку у великих сільських громадах, де є достатній трудовий ресурс, більш ємний місцевий ринок збуту товарів і послуг та кращі перспективи для сталого розвитку громади. Окрім того, великі сільські громади мають більший потенціал та можливості для належного утримання об'єктів інфраструктури, а органи місцевого самоврядування можуть забезпечити надання якісних публічних послуг. За таких умов винятком можна вважати лише окремі

невеликі сільські громади, на територіях яких функціонують суб'єкти підприємництва зі значною фіскальною спроможністю.

Пошук перспективних чинників та елементів організаційно-економічного механізму регулювання процесу відтворення та нарощування виробничо-ресурсного потенціалу підприємств сільських територіальних громад в системі постійного розширення владних повноважень та можливостей сільських громад щодо здійснення контролю та стимулювання раціонального ресурсовикористання домогосподарств та підприємств потребує проведення подальших ґрунтовних досліджень.

Таким чином, необхідність розробки теоретико-методичних і прикладних рекомендацій щодо покращення економічного потенціалу підприємств сільських територіальних громад підтверджує актуальність обраної теми дослідження, окреслює її мету і завдання.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами

Дослідження, результати яких відображено у дисертації, виконані відповідно до тематичних планів наукових досліджень ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника», зокрема за такими темами: «Розробка організаційно-економічного механізму удосконалення функціонування виробничо-господарських структур регіону» (номер державної реєстрації 0111U000875, 2011–2020 рр.) – у межах теми авторка розробила пропозиції щодо обґрунтування напрямів зміцнення економічного потенціалу підприємств в умовах децентралізації; «Розробка і обґрунтування соціально-економічного та організаційно-управлінського механізму збалансованого розвитку підприємницьких структур у регіоні Карпат» (номер державної реєстрації 0113U004332, 2012–2020 рр.) – розроблено пропозиції щодо сталого розвитку сільських територіальних громад, обґрунтовано сильні сторони та окреслено можливості розвитку підприємств сільських територіальних громад на перспективу.

Ступінь обґрунтованості й достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Наукові результати, висновки і рекомендації, викладені в дисертації, є обґрунтованими, про що свідчить структурна побудова та зміст роботи, широкий перелік використаних літературних джерел з досліджуваної проблематики та обсяг проаналізованого фактичного матеріалу, законодавчих та нормативно-правових актів, статистичної інформації.

Робота базується на загальнонаукових та спеціальних методах і підходах до пізнання, які надають можливість комплексно окреслити та вирішити теоретичні і практичні завдання даного дослідження.

Зміст дисертаційної роботи та наукові публікації автора надають підстави для визнання того, що теоретико-методичні положення, практичні висновки і рекомендації, сформульовані дисертанткою, є обґрунтованими і достовірними. Наявний послідовний і логічний виклад теоретико-методичного матеріалу, проведено аналітичне оцінювання тенденцій щодо економічного потенціалу підприємств сільських територіальних громад, визначено пріоритетність інноваційного розвитку підприємництва в умовах децентралізації та напрями нарощення економічного потенціалу підприємств сільських територіальних громад.

Висновки повністю відображають основні положення проведеного дослідження, а також можливі напрями їхнього практичного застосування.

Обґрунтованість і достовірність наукових положень, висновків та рекомендацій, сформульованих в дисертації, підтверджує апробація та позитивна оцінка положень дисертації на п'яти міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях, наявність публікацій у фахових виданнях та виданнях, внесених до міжнародних наукометричних баз, впровадження результатів наукового дослідження щодо зростання економічного потенціалу підприємств сільських територіальних громад у навчальний процес та практичну діяльність.

Новизна наукових положень дисертаційної роботи, висновків і рекомендацій

Підсумовуючи, основні висновки та результати дисертаційної роботи, а також особистий внесок здобувача у дослідження обраної ним проблеми, слід зазначити, що новизна наукових результатів полягає у комплексі системних напрацювань.

В роботі автором удосконалено трактування економічного потенціалу підприємства з позиції системно-комплексного підходу, що враховує значення не лише економічної, а й соціальної та екологічної його складових, відповідає принципам менеджменту, і, на відміну від існуючих визначень, розглядає дане поняття як сукупність ресурсів, можливостей підприємства розвиватися в умовах конкурентного середовища з урахуванням поставлених цілей, спрямованих на забезпечення сталого розвитку (пп. 1.1).

Розроблено та удосконалено модель концепції розвитку економічного потенціалу підприємств сільських територіальних громад на основі виокремлення у її складі трьох блоків (принципів розвитку економічного потенціалу підприємств, спрямованих на обґрунтування темпів, активізацію виробничо-господарської діяльності та визначеність у процесі реалізації цілей; теорій розміщення виробництва, на основі яких доцільно приймати рішення щодо розміщення виробництва; теорій чинників розвитку, що дають змогу визначити можливості зростання та конкурентні переваги), прикладне впровадження/врахування яких сприятиме позитивним змінам у діяльності підприємства (1.3).

В дослідженні набуло подальшого розвитку обґрунтування положень щодо соціально-економічного розвитку сільських територіальних громад в умовах децентралізації, з урахуванням особливостей та основних факторів підвищення їхнього потенціалу, аналізу пріоритетних сфер економіки, високого рівня дотаційності, зростання диспропорцій у формуванні місцевих бюджетів, просторового і функціонального аспектів розвитку, необхідності формування сприятливого бізнес-середовища, що, у свою чергу, впливатиме на зменшення

міграційних потоків та виведення сільських територіальних громад на вищий рівень соціальної, екологічної, економічної, фінансової та страхової культури (пп. 2.2).

Набули подальшого розвитку пропозиції щодо вдосконалення механізму управління економічним потенціалом підприємств сільської територіальної громади, зокрема, виокремлення у його складі мотиваційних стимулів, які підсилюють цілеспрямованість працівників, впливають на реалізацію напрямів управління економічним потенціалом в умовах змін та полягають у здатності підприємства протистояти й адаптуватися до впливу зовнішніх та внутрішніх факторів, розширювати доступ до джерел фінансування, а також формувати сприятливе середовище розвитку підприємництва (пп. 3.1).

В роботі удосконалено теоретико-методологічні засади зміцнення економічного потенціалу підприємств сільських територіальних громад в умовах децентралізації, конкурентного середовища та економічних ризиків, зокрема щодо врахування суб'єктами господарювання у практичній діяльності залежності показника чистого прибутку на одне підприємство від короткострокових кредитів банків та капітальних інвестицій в основний капітал, що підтверджується результатами розрахунку (побудови) відповідної економетричної моделі (пп. 3.2).

Автором удосконалено сутнісні положення щодо реалізації територіальної інноваційної системи, яка, завдяки притаманним їй подвійним взаємозв'язкам (потоків місцевого рівня між окремими суб'єктами системи і потоків, які виходять за межі системи), здатним генерувати зовнішні та внутрішні умови розвитку системи, а також на основі врахування конкретної моделі розвитку територій локального рівня і їх оптимальної спеціалізації, забезпечить зміцнення економічного потенціалу території (пп. 3.3).

Вважаємо, що дисертантом проведено комплексне дослідження важливої проблематики, виконано нові наукові розробки теоретичних положень, методичних засад і практичних рекомендацій, спрямованих на забезпечення

розвитку економічного потенціалу підприємств сільських територіальних громад.

Оцінка змісту і завершеності дисертації

Робота Лозінської Л. Д. є самостійно виконаним, завершеним науковим дослідженням, що характеризується послідовним викладенням матеріалу, всебічним вивченням обраної проблематики, аргументованістю висновків автора, умінням використовувати аналітичні засоби і підходи для вирішення поставлених завдань. Робота в достатній мірі ілюстрована рисунками і таблицями.

Дисертаційна робота викладена діловою українською мовою. Вона складається зі вступу, трьох розділів, списку використаних джерел та додатків. Логічна будова роботи та зміст відповідають обраній темі, забезпечують досягнення визначеної мети та розкриття завдань дослідження. У дисертації наукові положення викладено чітко і зрозуміло. Наявна теоретико-методична і логічна спрямованість.

Повнота викладення основних наукових результатів дисертації в опублікованих працях здобувача

Вивчення матеріалів дослідження свідчить про відповідність змісту та основних положень дисертаційної роботи. В дисертації у повній мірі розкрито всі наукові результати, які отримано в процесі дослідження, а також ступінь новизни розробок, висновки та рекомендації, які містяться в роботі. Дисертація відповідає встановленим вимогам, що висуваються до кандидатських дисертацій за спеціальністю 051 «Економіка». У дисертаційній роботі не встановлено порушення академічної доброчесності.

Основні наукові положення, висновки і результати дисертації опубліковано у 11 наукових працях, зокрема: 5 наукових статей в наукових збірниках та журналах, що включені до наукометричних баз, 1 наукова стаття – у науковому періодичному виданні іншої держави; 5 публікації апробаційного

характеру. Загальний обсяг друкованих аркушів становить 4,91, у тому числі автора 2,0 друк. арк.

Практичне значення одержаних результатів

Практичне значення одержаних результатів полягає у можливості використання авторських пропозицій, що спрямовані на розвиток та нарощення економічного потенціалу підприємств сільських територіальних громад. Окрім того, обґрунтовані в дисертації методичні підходи, отримані теоретичні висновки та практичні рекомендації можуть бути використані у процесі розробки стратегії соціально-економічного розвитку сільських територіальних громад в умовах децентралізації.

Результати наукового дослідження використані у розробці Стратегії розвитку Івано-Франківської області на період 2021-2027 роки (довідка № 28/07-11/04 від 24.12.2019 р.).

Наукові розробки та пропозиції щодо нарощування економічного потенціалу підприємств сільських територіальних громад використані для формування стратегічних засад економічної політики Івано-Франківської області й тактичних підходів щодо її реалізації. Практичний інтерес становлять пропозиції щодо зміцнення джерел нарощування економічного потенціалу підприємств, як основи формування місцевих бюджетів сільських територіальних громад (довідка № 467/0/2-20/01-116 від 19.03.2020 р.).

Пропозиції автора щодо спеціалізації діяльності на найбільш дохідних напрямках сільськогосподарського виробництва застосовуються фермерським господарством “РО-МА” м. Калуш Івано-Франківської області (довідка № 79 від 11.05.2020 р.).

Наукові пропозиції автора щодо спеціалізації діяльності фермерських господарств на прибуткових напрямках сільськогосподарського виробництва прийняті до використання фермерським господарством «Степан Мельничук-1» Коломийського району Івано-Франківської області (довідка № 43 від 20.04.2020 р.).

Науково-практичні результати дисертаційного дослідження задіяні у ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника» при викладанні дисциплін «Основи наукових досліджень», «Основи бізнесу» (довідка № 01-23/55 від 10.02.2020 р.).

Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації

У цілому позитивно оцінюючи наукове та практичне значення одержаних автором результатів, слід вказати на деякі дискусійні положення, що мають місце у дисертаційній роботі:

1. В пункті 1.2 «Сільська територіальна громада як суб'єкт місцевого самоврядування» автор досліджує різні наукові підходи до трактування поняття «територія» (с. 36-42), категорію «сільська територіальна громада» та структуру означеного територіального утворення (с. 43-45), наводить перелік нормативно-правових актів, що регулюють діяльність об'єднаних територіальних громад (ОТГ, с. 46), проте, на нашу думку, доцільно було б більш-грунтовно проаналізувати діюче нормативно-правове поле щодо діяльності ОТГ безпосередньо в розрізі досліджуваної в дисертації проблематики.

2. В пункті 2.2 «Економічна спроможність сільських територіальних громад в умовах децентралізації» автор проводить ґрунтовне оцінювання динаміки формування тенденцій щодо показників діяльності підприємств Івано-Франківської області (с. 85-87), а на с. 89 подає таблицю 2.9 під назвою «Підприємства хімічної та нафтохімічної промисловості сільських територіальних громад Івано-Франківської області», яка має лише довідково-інформаційне значення, а тому – на нашу думку, її доцільно було б розмістити в додатках до роботи, необхідність подання її у основному змісті дослідження викликає певні сумніви.

3. Вважаємо, що отримані автором в пунктах 2.2. «Економічна спроможність сільських територіальних громад в умовах децентралізації» та 2.3 «Тенденції зміцнення економічного потенціалу підприємств сільських територіальних громад» результати дослідження доцільно було б посилити

візуальним наповненням шляхом побудови гістограм та кругових діаграм, які б відображали динаміку та структуру досліджуваних в означених пунктах окремих показників, зокрема в частині індикаторів, що розміщені в табл. 2.8 (с. 87), табл. 2.13 (с. 94), табл. 2.18 (с. 107), оскільки саме така візуалізація сприятиме покращенню сприйняття отриманих дисертанткою наукових результатів, висновків і напрацювань.

4. В п. 2.3. «Тенденції зміцнення економічного потенціалу підприємств сільських територіальних громад» на с. 99-101 (рис. 2.3 та 2.4) автор окреслює компоненти операційної та інвестиційної діяльності та характеризує на які напрями генерують грошові потоки означені види діяльності (с. 100, рис. 2.3). Викликає окремі сумніви доцільність подання окреслених рисунків в основному змісті дослідження, оскільки їх змістовне наповнення є загальновідомим, а тому – за своєю сутністю вони мають лише ознайомче значення.

5. В п. 3.2. «Напрями нарощення економічного потенціалу підприємств сільських територіальних громад» для визначення кількісного взаємозв'язку між чистим прибутком на одне підприємство, короткостроковими кредитами банків та капітальними інвестиціями в основний капітал сільгосп підприємств автором за результатами проведення економетричного моделювання побудовано модель множинної регресії (с. 145-146, Додаток Е).

Беззаперечно, що отримані автором результати означеного економетричного моделювання мають наукове значення, проте вважаємо, що доцільно було б також реалізувати оцінювання побудованої моделі множинної регресії на гомо- та гетероскедастичність з метою підсилення результативності її наукової складової.

Вважаємо, що вищенаведені зауваження носять дискусійний характер та не применшують загальної позитивної оцінки виконаного дослідження і не знижують теоретичної та практичної цінності дисертаційної роботи.

Загальний висновок

Дисертаційна робота Лозінської Любові Дмитрівни на тему: «Економічний потенціал підприємств сільських територіальних громад», подана на здобуття наукового ступеня доктора філософії галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» за спеціальністю 051 «Економіка» є завершеною науковою працею, в якій отримано нові науково-обґрунтовані результати, що містять пропозиції та рекомендації щодо вирішення важливої економічної проблеми з розвитку та нарощення економічного потенціалу підприємств сільських територіальних громад.

За актуальністю, науковою новизною та практичною цінністю, змістом і оформленням робота відповідає вимогам пунктів 9-12 Постанови Кабінету Міністрів України № 167 від 6 березня 2019 р. «Про проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії» та вимогам Наказу Міністерства освіти і науки України № 40 від 12 січня 2017 р. «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» а її автор – Лозінська Любов Дмитрівна заслуговує на присудження ступеня доктора філософії в галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» за спеціальністю 051 «Економіка».

Офіційний опонент:

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри обліку і оподаткування
Волинського національного університету
імені Лесі Українки
Міністерства освіти і науки України

Т.О. Шматковська

ПІДПИС *Т.О. Шматковська*
ЗАСВІДЧУЮ *Т.О. Шматковська*
Повноваження опонента

Прикарпатський національний
університет ім. Василя Стефаника
ПРОР № *03.04-80/318*
03 06 20 24